

TERHO PUUSTINEN

KARHINEN

**OSUUSPANKKIJOHTAJAN ANKARA SAVOTTA
PANKKIKRIISISTÄ FINANSSIALAN HUIPULLE**

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Kuvaliitteen kuvat Reijo Karhisen kotialbumista, ellei toisin mainita.

© Terho Puustinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Kustannusosakeyhtiö Otava
Uudenmaankatu 10, 00120 Helsinki
tuoteturvallisuus@otava.fi

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-53967-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

SISÄLLYS

1	YKSINÄISYYS.....	7
2	ISÄN POIKA.....	21
3	YÖTÄ MYÖTEN.....	42
4	RAHAA ON OLI.....	63
5	VERISET VUODET.....	82
6	KUMOUS ARKADIALLA.....	109
7	REPEÄMÄ.....	133
8	HYÖKKÄYKSEEN.....	157
9	KARHUN KAATO.....	187
10	PÄÄJOHTAJAKSI.....	219
11	RADIOAKTIIVISTA.....	240
12	POIS PÖRSSISTÄ.....	262
13	VALMENTAJA.....	292
14	KUUMATKA.....	317
15	SUOMEN TÖISSÄ.....	343
16	RAKKAUDESTA.....	370
	REIJO KARHINEN: JÄLKISANAT.....	397
	 LÄHDEVIITTEET.....	 401
	HENKILÖHAKEMISTO.....	409

1

YKSINÄISYYS

Mies nousi ylös, ajoi parran ja tassutteli keittiöön kuten tuhannet muutkin Reijot. Hän mittasi lautaselle kaurahiutaleita ja napsautti mikron päälle. Ne eivät olleet mitä tahansa hiutaleita vaan tavallista parempaa tavaraa, juvalaisen Rapion Myllyn tuotteita. Puuroa piti saada vuoden jokaisena päivänä. Se toi hänen mieleensä kotiseudun ja lapsuuden retket myllylle isän ja hevosen kanssa. Seuraavaksi kahvinkeittoon. Viisi annosmittaa Juhla Mokkaa, mustana kuten aina, juodessa aamun uutiset tabletilta.

Sitten hän ajoi tuttua reittiä töihin, saattaen matkalla miettiä, mitähän tänään tapahtuu.

Aamu oli tavallista kuumempi ja kosteampi. Liikennettä oli enemmän kuin pitkiin aikoihin, koska helsinkiläiset olivat palanneet kesälomilta. Muuten aamussa ei ollut mitään ihmeellistä. Pääjohtaja Reijo Karhisen päivä alkoi tavalliseen tapaan tiistaina, vuoden 2017 elokuun kahdeksantena. Karhinen ajoi Kruunuhaan-kodistaan Vallilaan, OP:n uuden pääkonttorin autohalliin, tilasi hissini ja sai kyydin seitsemänteen kerrokseen.

Osuuspankkiryhmästä oli tullut Karhisen kaudella suomalaisen finanssialan johtava yritys, suurin pankki ja suurin

vakuutusyhtiö. Uutistoimisto Bloombergin selvityksessä OP oli arvioitu Euroopan vahvimmaks ja maailman toiseksi vahvimmaks pankiksi. Vuonna 2016 se oli tehnyt ennätyksellisen suuren tuloksen. Voittoa oli kertynyt yli miljardi euroa.

Monet finanssialalla toimivat kilpailijat pitivät pääkonttoria Vallilassa Karhisen monumenttina, korttelin kokoisena vaaleana ruotsinlaivana, joka heijasti osuuspankkien itseluottamusta ja menestystä. Nordean henkilöstö näki joka päivä kilpailijan voimannäytteen omasta korttelistaan Teollisuuskadun toiselta puolelta.

Kyse ei ollut pelkästään liiketoiminnasta vaan myös aatteesta ja identiteetistä. Nelikaistainen väylä erotti toisistaan kaksi suomalaisen finanssialan tärkeintä linnaketta, Björn Wahlroosin johtaman pörssikapitalismin ja Reijo Karhiseen henkilöityneen osuustoiminnallisen joukkueen. Wahlroosin joukkue keräsi suurimmat voitot, mutta Karhisen joukkue voitti markkinaosuuksia.

Reijo Karhisen aloitteesta pääkonttorin eteen oli juntattu kaksi valtavaa siirtolohkareta. Niiden viesti ei jäänyt epäselväksi. Muut tulevat ja menevät, me pysymme. Rakennuksen vaaleassa ja avarassa aulassa vieraita tervehti Laila Pullisen kookas pronssiveistos. Kaksi ja puoli metriä korkean teoksen nimi oli *Crusifix – Tie, totuus ja elämä*. Finanssijätin johto oli mieltynyt jo pääkonttorin suunnitteluvaiheessa veistokseen, jonka nähtiin kuvastavan ihmisolentojen yleismaailmallista kamppailua.

Tuo sana ei ollut vieras myöskään Reijo Karhiselle. OP-ryhmän 62-vuotias pääjohtaja ajatteli ryhmän asioita melkein vuorokauden ympäri. Yöhön saakka venyvien työpäivien takia hän ei kuulunut niihin, jotka odottavat innokkaasti aamun ensimmäisiä kohtaamisia. Karhinen lämpeni hitaasti, iltaa kohti enemmän. Tehokkainta työaikaa oli kuitenkin yö.

”Milloin se mies nukkuu?” lähipiirissä työskentelevät osuuspankkien johtajat kysyivät toisiltaan. Pääjohtajan tapoihin kuului terävien viestien lähettäminen keskellä yötä.

”Ei niitä silloin tarvitse lukea”, hän puolustautui.

Elokuun kahdeksannen päivän ensimmäinen kokous alkoi kahdeksalta. Se oli tapaaminen henkilöstöjohtaja Outi Taivaisen kanssa. Yhdeksäksi kalenteriin oli merkitty ”VS 2018”, vuosisuunnitelman käsittely osuuspankkikeskuksen johtokunnassa.

Johtokunnan kokoukset pidettiin Reijo Karhisen aikana aina tiistaisin samaan aikaan. Aineistot saatiin viikonlopuksi. Niiden laajuus oli kasvanut useisiin satoihin sivuihin, muun muassa sääntelyyn liittyvien vaatimusten takia. Huolellisen valmistautumisen tarvetta lisäsi pääjohtajan perusteellisuus ja tarkkuus. Hän vaati paljon niin itseltään kuin lähimmiltä työtovereiltaan.

Kokouksessa käsiteltiin tuona päivänä muun muassa uuden strategian toimeenpanon etenemistä. OP oli julkistanut vuotta aiemmin rohkeat linjaukset, jotka viestivät sen muuttumista pankista palveluyritykseksi. Käytännön työ oli kuitenkin vielä kesken. Pääjohtajan kausi oli päättymässä puolen vuoden kuluttua. Karhinen tiesi, että hänen seuraajansa valinta oli edennyt loppusuoralle. Uusiin suuriin avauksiin ei ollut enää tarvetta.

Asioiden käsittely eteni tavalliseen tapaan. Viestintäjohtaja Carina Geber-Teir tarkkaili kuitenkin matkapuhelintaan. Siihen alkoi tulla ilmoituksia medioiden otsikoista.

”Tämä on nyt joka paikassa”, Geber-Teir sanoi. ”Tämä vain kiihtyy.”

Taloussanomat oli julkaissut uutisensa aamulla kuuden aikaan¹:

*OP:n Reijo Karhinen petti lupauksensa talkoista
– ei leikannutkaan palkkaansa.*

Muut mediat olivat tarttuneet samaan aiheeseen nopeasti.

Geber-Teir ei pitänyt näkemästään. Viestintäjohtajan kehonkieli kertoi, että hänen stressitasonsa oli lähtenyt nousuun. Äänensävykin oli tavallista kireämpi. Lähipäivät kuluisivat tulipalon sammuttamiseen. Kokenut ammattilainen oli saanut työpöydälleen kriisiviestinnän keissin. Se kestäisi päivän, päiviä tai jopa viikkoja. Sen käänteitä ei voinut tietää ennalta.

Karhinen yritti jatkaa johtokunnan kokousta. Keskittyminen oli kuitenkin vaikeaa. Suu puhui yhdestä asiasta, aivot harhailivat toisen ongelman ratkaisussa. Geber-Teir keskeytti hänet taas.

”Näitä tulee vaan nyt lisää”, viestintäjohtaja huomautti.

Kaikki tiesivät, mistä hän puhui. Suomenruotsalaisena Geber-Teir näki usein asioiden valoisan puolen silloinkin, kun muut synkistelivät, mutta tässä asiassa ei ollut valoa ollenkaan. Hän oli työskennellyt Karhisen rinnalla jo pitkään ja oli yksi pääjohtajan läheisimmistä työtovereista. Karhinen arvasi, mitä Geber-Teir ajatteli. Pääjohtajasta alkoi tuntua, ettei viestintäjohtaja ollut välttämättä hänen puolellaan. Muut johtokunnan jäsenet istuivat paikoillaan ilmeettöminä. He eivät tukeneet eivätkä paheksuneet.²

”Keskeytetään kokous”, Karhinen sanoi. ”Soitan pari puhe-lua ja jatketaan sitten.”

Ensimmäiseksi hän soitti papille, HelsinkiMission toiminnanjohtaja Olli Valtoselle. Karhinen tunsu Valtosen hyvin, koska hän oli toiminut pitkään HelsinkiMission valtuuskunnan puheenjohtajana. HelsinkiMissio oli tullut tunnetuksi järjestönä, joka haastoi suomalaisia tekoihin yksinäisyyttä vastaan. Karhista oli koskettanut varsinkin mainos, jossa vanha mies

istui sängyllä ja katsoi ikkunasta ulos. Mielessä oli tuhat tarinaa. Mutta niillä ei ollut yhtään kuulijaa. Tämä oli kampanjan puhutteleva viesti.

Puhelu ei kestänyt pitkään. Karhinen pyysi Valtoselta tili-numeron ja sai sen. Valtonen ymmärsi tilanteen eikä esittänyt kysymyksiä.

Seuraavaksi Karhinen soitti vaimolleen Tuula Karhiselle. Puoliso oli hoitanut jo pitkään Karhisten raha-asiat, eikä hänkään kysellyt. Tuula tiesi, että jos mieheltä tuli soitto työpäivän aikana, siihen piti vastata, eikä rupatteluun ollut aikaa. Tämä puhelu kesti vain muutamia sekunteja.

”Siirrä 38 000 euroa HelsinkiMission tilille. Heti. Kiitos.”

REIJO KARHINEN oli toiminut OP-ryhmän pääjohtajana vuodesta 2006 lähtien. Viime vuosina hän oli profiloitunut julkisuudessa erityisesti vastuullisen yritystoiminnan puolesta puhujaksi. Media oli antanut Karhisen näkemyksille runsaasti huomiota, kun hän oli arvostellut yritysjohtajia ja pankkeja ahneudesta. Monet tahot olivat kiittäneet häntä rohkeudesta.

Pääministeri Juha Sipilään Karhisella oli tiivis ja luottamuksellinen suhde. Karhisella ei ollut keskustapuolueen jäsenkirjaa, hän oli poliittisesti sitoutumaton. Hän tunsi kuitenkin sympatiaa keskustaa kohtaan, koska hänen juurensa olivat maaseudulla ja hänen isänsä oli ollut aktiivinen keskustan jäsen. Pääjohtajaa ja pääministeriä yhdistivät myös samantapaiset arvot ja ajattelutapa. Molemmat arvostivat tunnollisuutta, ahkeruutta ja rehellisyyttä. Strateginen uudistaminen innosti kumpaakin enemmän kuin viekkaat poliittiset pelit. Molemmista tuntui, että he voivat puhua toisilleen avoimesti ja suoraan.

Juha Sipilä oli aloittanut pääministerinä vuonna 2015. Reijo Karhinen oli puhunut hänen kanssaan Suomen tilanteesta jo

vaalivoittoa seuranneena maanantaina OP:n edustustiloissa Helsingin Kuusisaarella. Samaan keskusteluun olivat osallistuneet myös Nokian yhteiskuntasuhteiden johtaja, entinen pääministeri Esko Aho ja Nokian hallituksen puheenjohtaja Jorma Ollila.

Keskustan puheenjohtaja oli kokenut yritysjohtaja mutta poliitikkona vielä varsin tuore. Juha Sipilä oli ajatellut jo kautensa alussa, että kaikkien väestöryhmien pitää osallistua Suomen uudistamiseen. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö oli ollut samaa mieltä. Reijo Karhinen oli yksi niistä, joihin Sipilä vaikutti.

”Teidän on tehtävä jotakin taikka teidän verot nousee”, Sipilä sanoi yhdessä puhelussa toukokuussa 2015.

Pääministeri oli menossa keskustan eduskuntaryhmän kokoukseen. Sipilä kohdisti sanansa yritysjohtajille ja muille suurituloisille uskoen, siihen että Karhisen kautta viesti voisi mennä perille. Hän viittasi puolueensa sisäisiin paineisiin, ennen kaikkea puoluetoverinsa Sirkka Liisa-Anttilan ärhäkkyyteen. Viestin saattoi tulkita vetoomukseksi tai uhkaukseksi. Se kuitenkin vaikutti nopeasti.

Helsingin Sanomat julkaisi kahden viikon kuluttua laajan artikkelin, jossa kolme vaikuttajaa haastoi suomalaiset johtajat ”kohtuullisuustalkoisiin”.³ Toimittaja Eeva Palojärven tekemässä haastattelussa esiintyivät Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) puheenjohtaja Matti Alahuhta, Finanssialan keskusliiton (FK) hallituksen puheenjohtaja Reijo Karhinen sekä Antti Herlin, Koneen ja Sanoman hallitusten puheenjohtaja.

Herlin tunnettiin myös Suomen rikkaimpana miehenä. Alahuhdan maine perustui erinomaisiin näyttöihin Koneen toimitusjohtajana ja Nokian johtoryhmän jäsenenä yhtiön kultaisten vuosien aikana. Talouselämän raskas sarja kehotti

yrittäjiä leikkaamaan palkkaansa tai antamaan lahjoituksen johonkin hyvään tarkoitukseen. Kolmikko lupasi itse tinkiä tuloistaan viisi prosenttia neljän vuoden aikana ja ohjata rahat hyväntekeväisyyteen.

Tämä vetoamus ei ollut pelkkää puhetta. EK oli lähettänyt Alahuhdan allekirjoittaman talkookirjeen 16 000 jäsenyritykselleen.

”Pyydämme, että kesän aikana yritysjohtajat miettivät, mitä he voivat tehdä yhteiskuntasopimuksen toteutuessa. Kyseen voisi tulla joko vuotuinen lahjoitus tai palkan alennus”, kirjeessä kerrottiin.

Yhteiskuntasopimus oli pääministeri Sipilän hanke ja ratkaisu Suomen talouden vahvistamiseksi. Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen välisen sopimuksen tavoitteena oli teollisuuden kilpailukykyyn ja työllisyyden kohentaminen. Sopimuksella pyrittiin alentamaan yksikkötyökustannuksia viisi prosenttia. *Helsingin Sanomat* kuvasi maan tilannetta artikkelissaan näin:

”Suomi käy läpi yhtä historiansa syvintä talouskriisiä, ilma-
piiri on jännittynyt, EU uhkaa rangaista talouskurin hölty-
mistä ja luokituslaitokset arvioivat näkymät kielteisiksi.”

Haastattelussa Matti Alahuhta sanoi, että Suomen johdossa on uusi ote. Hän kertoi kolmikön näkevien keinot, joilla nousu voi alkaa. Koko kansan oli tartuttava niihin ”täydellä sydämellä ja energialla”. Reijo Karhisen mukaan pääministeri haastoi Suomea tekemään kaiken, mitä ikinä tarvitaan, samaan tapaan kuin Euroopan keskuspankin pääjohtaja Mario Draghi oli haastanut Eurooppaa pelastamaan euron.

”Mielikuva, että tämä sopimus olisi kiristävä ja kutistava on väärä”, Karhinen sanoi. ”Se on elvyttävä.”

Karhinen tunnusti yritysjohtajien omankin vastuun samassa haastattelussa.

”Olemme syylistyneet tarpeettomaan synkistelyyn ja ruokineet koko ajan synkkenevää ilmapiiriä. Tässä on tehtävä korjaus”, hän sanoi.

Antti Herlin oli samaa mieltä. Hän kuvasi synkistelyä kaksiteräiseksi miekaksi. Rajanveto synkistelyn ja herättelyn välillä oli kuitenkin vaikeaa. Matti Alahuhdan mukaan kriisijohtamisessa pitäisi osata välittää myös toivoa. Pitäisi kertoa myös tie parempaan, reitti eteenpäin.

Kolmikko tiesi, että aloitteesta tulee kritiikkiä. Arvostelijat voisivat sanoa, että Suomen rikkaimpien miesten on helppo leikata omastaan. Kynnikot kirjoittaisivat, että Eteläranta ostaa sympatiaa. Haastattelu päättyi Reijo Karhisen sanoihin:

”Vaikka puolittaisin palkkani, sanomista tulee. Mutta haluan olla mukana talkoissa. Yhteiskuntasopimus olisi järjen voitto.”

Yhteiskuntasopimuksesta neuvoteltiin pitkään ja perusteellisesti. Puolen vuoden kuluttua oltiin kuitenkin umpikujassa. SAK:n puheenjohtaja Lauri Lyly kertoi joulukuussa 2015, että neuvottelut olivat päättyneet ilman tulosta. EK syytti epäonnistumisesta SAK:n jäsenistöön kuuluvaa Auto- ja kuljetusalojen liittoa (AKT), joka oli irtautunut neuvotteluista. Turhautunut pääministeri ilmoitti, että yhteiskuntasopimuksen kaatumisen jälkeen hallitus joutuu ratkaisemaan Suomen ongelmat toisella tavalla. Uusi ratkaisu oli nimetty *kilpailukyypaketiksi*.

Pettyneisiin kuuluivat myös Alahuhta, Herlin ja Karhinen. OP-ryhmän pääjohtaja ajatteli, että hänen lupauksensa oli ollut ehdollinen. Kun yhteiskuntasopimus kaatui, samalla raukesi myös hänen sitoumuksensa. Muut ongelmat valtasivat pian ajatukset. Reijo Karhinen unohti asian melkein kahdeksi vuodeksi.

LUPAUS PALAUTUI hänen mieleensä vasta maanantaina, vuoden 2017 elokuun seitsemäntenä, kun toimittaja Teemu

Muhonen lähestyi OP:n pääjohtajaa. Karhinen kieltäytyi haastattelusta. Hän pyysi kuitenkin OP:n viestintää välittämään toimittajalle hänen lyhyen vastauksensa:

”Yhteiskuntasopimus ei toteutunut kesäkuussa 2015 tavoitellun mukaisena. Tavoitteena oli viiden prosentin kilpailukykyparannus.”

Toimittaja Muhonen tulkitsi asiaa toisella tavalla. Hän kirjoitti *Taloussanomissa*, että kilpailukyky sopimukseksi ristitty palkanalennuspaketti sai sinettinsä kesäkuussa 2016. Karhinen ”ei kuitenkaan pitänyt lupaustaan säännöllisen kuukausipalkkansa leikkaamisesta”. Muhonen katsoi, että yhteiskuntasopimus ja kilpailukyky sopimus olivat samoja asioita. Karhinen ajatteli, että ne olivat eri asioita. Niin ne olivatkin, vaikka niissä oli myös samoja piirteitä.

Kiky-sopimus alensi työvoimakustannuksia 3–4 prosenttia ja leikkasi määräaikaisesti yli puolen miljoonan julkisen sektorin työntekijän lomarahoja. Sen ulkopuolelle jäi kuitenkin kolme tärkeää palkansaajajärjestöä: Elintarviketyöläisten Liitto, Rakennusliitto sekä edellä mainittu AKT. Valtiovarainministeriön mukaan sopimus oli jäänyt kauas hallituksen tavoitteista.

Teemu Muhosen mukaan Karhisen, Alahuhdan ja Herlinin lanseeraamiin kohtuullisuustalkoisiin oli ilmoittautunut mukaan alustavasti parisenkymmentä yritysjohtajaa ja muuta päättäjää. Kaksi vuotta tapahtuneen jälkeen oli kuitenkin vaikea arvioida, kuinka paljon johtajat olivat lopulta tinkineet palkoistaan. Se tiedettiin, että pörssiyhtiöiden toimitusjohtajien palkat ja bonukset olivat kohonneet uuteen ennätykseen vuonna 2016. Yksi ryhmä oli kuitenkin pitänyt lupauksensa: pääministeri Sipilä ja muut ministerit olivat leikanneet kuukausipalkkojaan seitsemän prosenttia.

Reijo Karhinen muisti erinomaisesti työuransa suuria ja pieniä tapahtumia 1970-luvulta lähtien, yksityiskohtiakin myöten.

Kiky-kohua seuranneista päivistä hänen muistikuvansa jäivät kuitenkin hämäriksi. Karhinen muisti lähinnä tunteet.

Ensimmäinen reaktio oli suuttumus. Karhinen kirosi mielessään toimittaja Muhosen. Miksi Muhonen oli nostanut juuri hänet tikun nokkaan? Mistä uutisvinkki oli tullut? Kuka oli tämän takana? Kuka halusi vahingoittaa OP:n ja sen pääjohtajan mainetta?

Karhinen selitti ensin itselleen, ettei hän ollut tehnyt mitään väärää. Miten joku saattoi ajatella, että hän oli luisellut lupauksestaan tahallaan, tietäen hyvin, mihin kiinni jääminen johtaisi? Miksi hän olisi ottanut niin suuren riskin niin pienten rahojen takia? OP:n pääjohtaja ei kuulunut talouselämän terävimpään palkkakärkeen. Hänen vuositulonsa olivat kuitenkin kohonneet bonusten jälkeen 1,6 miljoonaan euroon, kuten Muhonen oli jutussaan raportoinut. Viiden prosentin leikkaus ei olisi vaikuttanut Karhisen elämään millään tavalla.

Mutta selittely ei auttanut. Uudet otsikot pahensivat Karhisen oloa. Melkein kaikki merkittävät mediat tarttuivat aiheeseen muutamien tuntien sisällä Muhosen skuupista. Uutinen herätti myös poliitikot. Keskustan kansanedustaja Mikko Kärnä antoi pikavauhtia haastattelun *Suomenmaalle*, jossa hän moitti Karhista ”selkärangattomasta toiminnasta”.

OP reagoi nopeasti kohuun. Finanssijätin nettisivuilla julkaistiin jo iltapäivällä Karhisen kommentti, jossa hän ilmoitti lahjoittavansa viisi prosenttia vuotuisesta 754 000 euron peruspalkastaan HelsinkiMissiolle. Se oli 38 000 euroa, jonka Tuula-vaimo oli jo siirtänyt järjestön tilille. Samalla pääjohtaja tunnusti oman vastuunsa tapahtuneesta:

”Aina ei mene niin kuin Strömsössä. Kesällä 2015 antamani lupaus laajaan yhteiskuntasopimukseen oli ilmeisen epätarkka.”

Suuttumusta seurasi häpeä. Karhinen yritti suoriutua tehtävistään, mutta sisällä kiehui. Olo muuttui raskaammaksi, kun hän alkoi ymmärtää, miksi tilanteen saattoi nähdä toisella tavalla kuin hän oli ensin itse ajatellut. Hän oli tarkka maineestaan. Hän oli julkisuuden henkilö, joka oli yrittänyt puhua ja toimia esimerkillisen eettisesti. Hän oli maan ensimmäinen pankinjohtajataustainen vuorineuvos ja – *Maaseudun Tulevaisuuden* selvityksen mukaan – Suomen tunnetuin yritysjohtaja. Hänet tunnettiin tviittaavana visionäärinä, joka oli käyttänyt vaikutusvaltaansa myös isänmaan asioihin. Keväällä julkaisutussa OP:n vuosikertomuksessa Karhinen oli puhutellut muitakin kuin vain osuuspankkilaisia:

”Suomi on jämähtänyt jo vuosikymmenen jatkuneeseen pysähtyneisyyden tilaan. Mitä jos Suomi uusisi strategiansa yhtä määrätietoisesti kuin OP? Vuosi 2017 on alkanut parempien talousnäkökymien valaisemana. Suomen 100-vuotisjuhla-vuodesta voi tulla vielä käänteentekevä vuosi maamme historiassa. Nyt on juuri oikea aika antaa rohkeuden aallon pyyhkäistä läpi koko yhteiskunnan.”

Hän oli paheksunut muiden pankkiirien ahneutta, mutta nyt hän näytti itse ahneelta, pieneltä ja tekopyhältä. Reijo Karhinen ja viestintäjohtaja Carina Geber-Teir tiesivät hyvin pelin hengen. Kun tunnettu yritysjohtaja horjahtaa, mediat eivät yleensä anna armoa. Niiltä on turha kysyä, onko peli reilua, eikä niiden toiminnasta kannata valittaa mihinkään. Kohu kestää niin pitkään kuin mediat haluavat.

Karhinen vetäytyi johtokunnan kokouksen jälkeen työhuoneeseensa, Vallilan-pääkonttorin seitsemänteen kerrokseen. Pääjohtajan huoneen ikkunat avautuivat sisäpihalle. Tilaa ei ollut juuri enempää kuin tilavassa makuuhuoneessa. Työpöydän lisäksi huoneessa oli pieni sohvaryhmä, johon mahtui kolme tai neljä henkilöä. Huone oli kuitenkin niin vaatimaton,

ettei sinne voinut kutsua talon ulkopuolisia vieraita. Siellä oli hiljaista ja rauhallista kuin munkin kammiossa. Karhisen huoneen lisäksi seitsemänteen kerrokseen oli sijoitettu vain johtokunnan huone, sihteerin Mira Toivosen ja avustaja Sari Mäkilän työpisteet sekä kokoustiloja.

Karhinen oli työskennellyt OP-ryhmän johtotehtävissä vuodesta 1979. Hän oli kokenut pankkikriisin, finanssikriisin, eurokriisin ja monta muuta pienempää myrskyä. Kovia paikkoja ja ankaraa painetta hän oli kokenut lukemattomia kertoja. Kuraakin oli satanut niskaan.

Tämä tapaus tuntui kuitenkin erilaiselta. Pelissä oli osuus pankkien maine ja hänen oma maineensa. Häpeä tunkeutui niin syvälle, että se uhkasi Karhisen toimintakykyä. Hänestä alkoi tuntua, ettei hän halua tehdä mitään, mennä mihinkään eikä nähdä ketään. Parasta oli olla yksin, mutta yksinkään ei ollut hyvä olla. Karhinen jäätty työhuoneeseensa. Lopulta hän myönsi itselleen, että hän oli tehnyt virheen:

”Minä mokasin. Oma moka.”

Pääjohtaja pyöritteli mielessään menneitä. Hän olisi voinut tiedottaa yhteiskuntasopimuksen kaatumisen jälkeen, ettei hänen sitoumuksensa ollut enää voimassa. Mutta sekin olisi näyttänyt huonolta. Hän olisi voinut toteuttaa lupauksensa siitä huolimatta hiljaa ja ilman sen suurempaa numeroa. Hänellä olisi ollut siihen varaa. Mutta sitä hän ei ollut tehnyt, koska hän ei ollut yksinkertaisesti tiedostanut, että mitään pitäisi tehdä. Typerä juttu. Moka mikä moka.

Karhinen tiesi, että hänestä oli tullut yksi sosiaalisen median suosituimmista puheenaiheista. Hän noudatti Tuula-vaimon neuvoa eikä mennyt someen. Se ei kuitenkaan vähentänyt synkkää tietoisuutta siitä, mitä ihmiset ajattelivat ja puhuivat. Hän ei voinut olla varma edes tärkeimmistä työtovereistaan. Ymmärsivätkö he? Vai tuomitsivatko kuitenkin?

Yksinäisyyttä kesti kaksi tai kolme päivää. Sitten ovelta kuului kevyt koputus. Koputtaja oli pääjohtajan avustaja Sari Mäkilä.

”Reijo, lähtisitkö syömään?” Mäkilä kysyi.

Mäkilä oli ujo nuori nainen, mutta hän tunsu Karhisen hyvin, koska hänen vastuulleen kuului pääjohtajan kaikkien esitysmateriaalien valmistelu. Mäkilä myös avusti Karhista puheiden ja blogien kirjoittamisessa.

Avustajalla ei ollut tapana pyytää pääjohtajaa syömään. Tämä tilanne oli kuitenkin erilainen. Sari Mäkilä oli työnkin takia seurannut medioiden kirjoittelua ja somen kohua. Hän oli kuullut, että jokin lupaus oli petetty, ja päätelty, että Karhinen tunsu tämän takia itsensä jonkinlaiseksi hylkiöksi.

Lähimmäisenrakkaus kuului Sari Mäkilän henkilökohtaisen vakaumuksen tärkeimpiin arvoihin. Hän oli huolestunut tärkeimmän työkaverinsa jaksamisesta eikä uskonut, että tämä oli tahallaan yrittänyt luistella lupauksistaan. Mäkilä piti Karhista perinteisenä sanojensa mittaisena miehenä. Riippumatta siitä, oliko tämä väärässä vai ei, Mäkilä halusi olla hänelle ihminen. Avustaja halusi rohkaista pääjohtajaa palaamaan takaisin muiden ihmisten ja työn pariin.⁴

Karhinen yllättyi Mäkilän ehdotuksesta. Kädenojennus vaikutti kuitenkin aidolta. Karhisesta tuntui, että hän voisi tarttua siihen luottavaisesti. Hänen olisi parasta tehdä niin kuin Mäkilä ehdotti.

Pääjohtajaa jännitti, kun hissien ovet avautuivat ja he aloitivat kävelyn pääkonttorin suurta henkilöstöravintolaa kohti. Jännittäminen oli kuitenkin turhaa. Kukaan ei kiinnittänyt heihin tavallista enempää huomiota. Osuuspankkilaiset jatkoivat ruokailuaan ja työntekoaan tuttuun tapaan. Maailmanloppu voitiin peruuttaa.

Pian tuli ensimmäinen soitto kollegalta. Soittaja oli Matti Alahuhta. Karhinen ilahtui, koska he olivat pitäneet tiiviisti

yhteyttä jo useiden vuosien ajan ja soittelivat niin usein, että Karhinen oli alkanut pitää Alahuhtaa ystävänään. Puhelu vahvisti tätä käsitystä. Matti Alahuhdalla ei ollut muuta asiaa kuin lohduttaminen. Hänen lausumansa sanat jäivät erehdystään häpeävän pääjohtajan mieleen:

”Reijo. En usko, että kukaan on tämän takia muuttanut käsitystään sinusta.”

2

ISÄN POIKA

Ihmisen elämä on merkillinen ilmiö. Kuka tietää, mikä on oman tahdon, voiman ja viisauden vaikutus, mikä onnen merkitys. Tämä on yksi kohtalon monista mysteereistä. Miksi yksi keskittyy tehtäväänsä konemaisen huolellisesti kuin robotti, kun joku toinen ryntäilee ja poukkoilee saamatta mitään aikaan? Miksi se, mikä on leikinlaskua yhdelle, on murskaavan raskasta jollekulle toiselle? Miksi tavallisesta maalaispojasta tulee suuren yrityksen johtaja, monista hänen kaltaisistaan jotakin muuta, eri tavalla tärkeää?

Sytä voi etsiä lapsuudesta, kavereista ja koulusta. Niitä voi hahmottaa myös ensimmäisistä töistä ja tärkeimmistä kanssaihmisistä, joiden kanssa ihminen muodostaa omia arvojaan. Monen menestyvän miehen takana on viisas nainen ja menestyvän naisen takana järkevä mies. Yksi vastauksista saat-
taa liittyä stoalaisen filosofian käsitteisiin kuuluvaan kunniantuntoon, joka tunnettiin antiikin Kreikassa sanalla *aidemosyne*:

Monet meistä tavoittelevat innokkaasti kunniaa, onnistumista toisten silmissä ja moitteetonta mainetta. Moraalin kompassina toimii yleensä häpeän pelko. Se estää ihmistä sortumasta tekoihin, jotka aiheuttavat julkista häpeää. Kohtalo kolhii, nostaa monta kertaa kuopasta ja iskee sattuman silmää. Tarina alkaa, se kasvaa ja sen vauhti kiihtyy, ja juuri kun

ihminen alkaa ymmärtää, miten elämä toimii, kaikki onkin jo ohi.

Reijo Karhinen halusi maanviljelijäksi, mutta hänestä tuli pääjohtaja. Kohtalo alkoi kirjoittamaan Karhisen tarinaa jo ennen kuin hän syntyi.

Suomi oli suuressa vaarassa kesällä 1944. Neuvostoliiton joukot olivat pommittaneet suomalaisten puolustuslinjan hiekkapölyksi Karjalan kannaksella ja syöksyneet läpimurtoon. Viipuri oli menetetty nopeasti. Ryntäys oli saatu pysäytettyä vasta Tali-Ihantalaan. Siellä oli alkanut kamppailu, josta kehittyi Pohjoismaiden historian suurin taistelu.

Neuvostoliitto rynkytti eteläisen Suomen porttia. Stalinin kenraalit näkivät, että suomalaiset olivat rakentaneet Tali-Ihantalaan lujan lukon. He pyrkivät kiertämään rintaman sen vasemman sivustan kautta, ylittämällä Viipurinlahden. Puna-armeija oli yrittänyt sitä jo talvisodassa ja melkein onnistunut. Marsalkka Mannerheimin esikunta oli kuitenkin valmistautunut ylimenohyökkäykseen. Sitä odotti omassa poterossaan myös juvalainen sotamies Lauri Karhinen.

Vuonna 1925 syntynyt Lauri Karhinen kuului viimeiseen ikäluokkaan, joka oli määrätty sotaan. Hän oli Oskar ja Hilja Karhisen yhdeksäs lapsi. Laurin vanhemmat veljet Erkki ja Heikki olivat jo rintamalla. Kun Lauri lähti suorittamaan asevelvollisuuttaan, Oskar-isä kirjoitti päiväkirjaansa:

”Lauri läksi sotapalvelukseen Haminaan Mikkelin kautta. Suojele ja varjele hyvä Jumala poikiani vaaralta!”

Karhisen varusmiespalvelus oli keskeytynyt, kun hänet kasettiin täydennysmieheksi Uudenmaan rakuunarykmenttiin, jonka tehtävänä oli Viipurin eteläpuolella sijainneen Uuraan lohkon puolustaminen. Uuras oli kaupungin ulkosatama pitkällä niemellä, jonka kärki oli keskellä Viipurinlahtea. Uuraan saariston takana häämötti Etelä-Suomen rannikko ja tie Helsinkiin.

Viipurinlahden puolustajien asema oli tukala. Karhinen ja kumppanit olivat tavallaan väärällä puolella lahtea. Selän takana oli meri. Kaikki tiesivät, että jos saarilta pitäisi vetäytyä, evakointi tehtäisiin veneillä. Tykistölle veneet olisivat helppo saalis. Tappioita tulisi paljon.

Venäläiset aloittivat hyökkäyksen Uuraan lounaispuolella sijaitsevaan Teikarinsaareen kesäkuun viimeisenä päivänä. Suomalaiset torjuivat vihollisten ensimmäisen yrityksen, mutta he tulivat uudestaan. Pian venäläiset laajensivat hyökkäystään myös Ravansaareen, Esisaareen ja Suonionsaareen, jossa oli Karhisen rykmentin komentopaikka.⁵

Lauri Karhinen oli tavallinen kiväärimies. Hän täytti 19 vuotta heinäkuun kolmantena päivänä, kun ankarat taistelut jo raivosivat Viipurinlahdella. Vihollisen luoti lävisti hänen reitensä seuraavana päivänä. Nuorukainen putosi osuman jälkeen jonkinlaisen ojan pohjalle.

Karhinen ei pystynyt liikkumaan verisen jalkansa kanssa, mutta hän säilytti tajuntansa ja huusi apua:

”Älkää jättäkö! Älkää jättäkö! Älkää jättäkö!”

Suomalaisten asemia oli pehmitetty satojen pommituslentojen avulla. Viestiyhteydet katkesivat. Rykmentin komento-
paikka sai täysosuman. Lentopommien ja tykkitulun sirpaleet aiheuttivat pahaa jälkeä kivikoissa ja kallioilla, joille oli vaikea suojautua. Paniikki valtasi monet upseerit.

Lauri Karhisen joukkokin oli aloittanut vetäytymisen. Omat olivat jo sadan metrin päässä. Yksi hänen taistelutovereistaan kuuli kuitenkin epätoivoiset huudot, syöksyi haavoittuneen luokse ja raahasi hänet saaren rantaan. Pelastaja oli lähtenyt sotaan Juvalta kuten Karhinenkin. Yhteinen kotiseutu saattoi vaikuttaa siihen, miksi hän vaaransi oman henkensä kaverin puolesta. Rantaan oli tuotu muitakin haavoittuneita, joiden kuntoa lääkäri arvioi tykistötulen ryskeessä. Kaikille ei ollut tilaa veneissä.

”Ei oteta”, lääkäri sanoi Karhisesta. ”Tämä mies ei selviä perille asti.”

”Kyllä minä selviän”, hän vakuutti. ”Ottakaa mukaan!”

Uudenmaan rakuunarykmentti menetti yhden päivän aikana yli 200 miestä kaatuneina, kadonneina ja haavoittuneina. Se oli paha päivä suomalaisille. Venäläisten tappiot kasvoivat kuitenkin Viipurinlahden taisteluiden aikana moninkertaisiksi suomalaisiin verrattuna. Puolustaja onnistui vakuuttamaan hyökkääjän siitä, ettei lahden yli voi päästä. Hyökkäykset päättyivät pian. Sota loppui aselepoon kahden kuukauden kuluttua.

Lauri Karhinen selviytyi hengissä sotasairaalaan, jossa hän toipui useiden kuukausien ajan. Haavoittuneeseen jalkaan jäi kuitenkin elinikäinen vamma. Se vaikeutti kävelyä mutta ei estänyt sitä. Kun Karhinen kotiutui sotainvalidina, hän palasi kotikyläänsä Juvan Härkälään, aloitti maanviljelijän työt ja meni naimisiin juvalaisen Edith Kervisen kanssa.

JUVA SIIJAITSEE Savon sydämessä. Se on yksi Itä-Suomen vanhoista emäpitäjistä, jonka alue ulottui aikoinaan etelän Puumalasta pohjoisen Iisalmeen asti. Idässä Juvan alue ylsi Pähkinäsaaren rauhan rajalle. Kun Olavinlinnan tornien rakentaminen alkoi 1400-luvulla, valittu paikka kuului Juvaan. Kuopio ja Pieksämäkikin kuuluivat alun perin Juvaan.

Menneiden aikojen suuruus on vaikuttanut juvalaisiin näihin päiviin asti. He eivät suuretele asiaa, mutta eivät myöskään vähättele. Jotkut ovat saattaneet kokea jonkinlaista paremmuuden tunnettakin naapurikuntien asukkaisiin verrattuna. Mutta jos niin on ollut, niin sitä on mieluummin hillitty kuin suurieleisesti korostettu. Pullistelua ei arvostettu Juvan kivisillä mailla. Mutta juvalaisuutta ei tarvinnut myöskään hävetä.

Toisen maailmansodan jälkeen Juvan asukasluku kohosi

13 000 henkeen, kun paikkakunnalle asettui Karjalasta evakouituja siirtolaisia, varsinkin rautjärveläisiä. Kunta rakensi kiiwaasti kouluja, koska nuorten sotaveteraanien perheisiin syntyi paljon lapsia. Talous kasvoi voimakkaasti, kun uudet ja vanhat asukkaat rakensivat taloja ja raivasivat peltoja, paikallisten osuuskassojen ja pankkien rahoituksella. Vuonna 1950 yli 80 prosenttia Juvan työikäisestä väestöstä sai elantonsa maa- ja metsätaloudesta. Juva oli tuohon aikaan niin elinvoimainen ja vauras kunta, että jotkut sanoivat sitä voimapitäjäksi.⁶

Karhisten esi-isät olivat saapuneet seudulle mahdollisesti jo 500-luvulla ja asettuneet nykyisen Rantasalmen alueelle. Karhisten sukututkimuksen varhaisimmat varmat tiedot ulottuvat 1600-luvun lopulle. Juvan Härkälästä tuli Reijo Karhisen isoisän isän Erik Karhisen kotimaisema vuonna 1880, kun hän muutti sinne isännäksi. Perheen toinen poika Oskar syntyi seuraavana vuonna.⁷

Härkälä sijaitsee Juvalta Savonlinnaan kulkevan tien varrella, reilun peninkulman verran kirkonkylältä itään. Oskar Karhisen kotitila oli jaettu hänen kuolemansa jälkeen kahdelle pojalle, Laurille ja Heikille. Vanhin poika Erkki asui myös samassa kylässä.

Lauri ja Edith rakensivat Harjula-nimiselle tilalleen tyypillisen rintamamiestalon ja navetan. Talo sijaitsi kylän korkeimmalla kohdalla, loivapiirteisen mäen laella. Muutaman sadan metrin päässä oman elämänsä perustuksia kasasivat myös veljet puolisoidensa kanssa. Lähellä asui kaksi muutakin perhettä, Hartikaiset ja Uuksulaiset.

Laurin nuori vaimokin oli osallistunut sodan aikana isänmaan palvelemiseen. Edith oli toiminut ensin Helsingin hotelli Kämpissä STT:n ulkomaan sanomalehtiosastolla ja sitten tilapäisposteljoonina kesän 1944 taistelujen aikana rintamalueen takana.

Lauri ja Edith saivat neljä lasta. Esikoinen Arja syntyi vuonna 1949. Hänen ensimmäinen veljensä Pertti syntyi seuraavana vuonna. Toinen pikkuveli aloitti elämänsä tammi-kuussa 1955. Isä valjasti hevosen ja tuli reen kanssa hakemaan äidin ja vauvan suuren tien risteyksestä. Kylällä ei ollut vielä yhtään autoa, eikä kaikkia teitä tarvinnut aurata. Taksi ei siksi päässyt perille asti. Poika oli iso vauva, 54 senttiä pitkä ja yli neljäkiloinen. Hänet ristittiin Reijoksi. Perheen kuopus Jari syntyi vuonna 1960.

Karhiset elivät Härkälässä 1950-luvulla samaan tapaan kuin kaikki muutkin. Elanto tuli omasta maasta ja metsästä. Taloon kuului kymmenen hehtaaria peltoa ja parikymmentä hehtaaria metsää. Reijon isä hankki perheelle lisätuloja ajamalla puita hevoskyydillä tien varteen vieraistakin metsistä. Lauri toimi pitkään myös tärkeässä luottamustehtävässä, Juvan verolautakunnan jäsenenä ja sittemmin myös sen varapuheenjohtajana. Hän tunsu ihmisten asiat, ja hänen harkintaansa luotettiin.

Laurin lapset muistivat isänsä äärimmäisen ahkerana, sisukkaana ja ehdottoman tunnollisena ihmisenä. Kaikki piti hoitaa mahdollisimman hyvin. Mitään – siis kerta kaikkiaan mitään – ei voinut jättää hoitamatta. Perheen arki ei ollut leveää, mutta puutettakaan ei tarvinnut kokea. Isä teki niin paljon töitä. Sodasta Lauri ei puhunut paljoakaan, mutta hän oli hiljaisella tavalla ylpeä siitä, että oli hoitanut velvollisuutensa.

Lauri osti säästöillään kylän ensimmäisen auton 1960-luvun alussa. Hankinnan merkittävyyttä korosti se, että kyseessä oli farmarimallinen Triumph Herald, Englannissa valmistettu aito länsiauto. Kateelliset muistivat kuitenkin mainita, että Karhisen autokauppoja tasoitti sotainvalidille myönnetty veroetu.

Perheen lapset kasvatettiin kunnioittamaan työtä. He osallistuivat isän askareisiin heti, kun pystyivät. Isä ei käskyttänyt

suoraan, vaikka hän oli vaativa, joskus jopa ankara. Lauri johti mielummin esimerkillään, kannustaen pieniä työläisiä myös pienillä palkinnoilla. Viesti oli selvä: työtä tekemällä voi onnistua ja menestyä. Työtä, työtä, työtä – kelloon katsomatta ja itseä säästämättä. Vain sunnuntai oli poikkeus.

”Laiskat syö hitaasti”, Lauri Karhisella oli tapana sanoa.

Lapset oppivat Harjulan tuvassa, että ruokailu on sama asia kuin auton tankkaaminen huoltoasemalla. Kun Reijo ja isovelji Pertti tulivat koulusta, he lähtivät pellolle, metsään tai navettaan.⁸

”Inhottavin homma oli kivien keruu”, Pertti muisteli. ”Hevonen veti metallista lavettia, johon kivet heiteltiin. Pais-toi tai satoi, vaikka räntää, kiviä kerättiin.”

Pertti pyörtyi kerran helteiselle pellolle lanttumaata kit-kiessään. Tekemisen halu oli niin suuri, ettei Pertti maltta-nut lopettaa, kunnes vintti niin sanotusti pimeni. Mutta kun isä tuli metsästä, hän huomasi, että lanttumaa oli pelastettu. Pienemmät veljet katsoivat miehen mallia Pertistä, joka saat-toi levittää talikolla lantaa pellolle läpi yön niin, ettei nukku-nut silmänräpäystäkään. Reijo löi kymmenvuotiaana taimik-koa hoitaessaan vesurilla polveensa niin pahasti, että polvi hal-kesi. Lääkäri nimesi pojan Vesuri-Villeksi ja lastoitti jalan, joka onneksi parani hyvin.

Aikaa jäi myös leikkeihin ja pahantekoon. Pertti opetti vel-jilleen korttipelin ja tupakanpolton alkeet naapurissa, Uuksu-laisten vintillä. Kun uusi harrastus paljastui, vanhempia suu-tutti varsinkin se, että pieni Jarikin oli otettu mukaan tupakka-rinkiin.

Harjulan tilalla oli vähän lehmiiä, mutta ne olivat sitäkin parempia. Lehmien voittamia palkintoja pidettiin kodissa kirjahyllyn parhaalla paikalla. Navetta ja keittiö kuuluivat äiti Edithin valtakuntaan.